

Источники и литература

1. Аникин А.В. Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1985. – 367 с.
2. Брагинский С.В., Певзнер Я.А. Политическая экономия: дискуссионные проблемы, пути обновления. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
3. Казанцев С.В. Теоретические модели цен (критический анализ буржуазных концепций). – Новосибирск: Наука, 1987. – 225 с.
4. Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Дж., Вонг В. Основы маркетинга: Пер. с англ. – 2-е евр. изд. – К.: М.; СПб.: Издат. дом «Вильямс», 1998. – 1056 с.
5. Липсиц И.В. Коммерческое ценообразование: Учебник. – М.: Издательство БЕК, 1999. – 368 с.
6. Майбурд Е.М. Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров. – М.: Дело, Вита – Пресс, 1996. – 544 с.
7. Слепов В.А., Попов Б.В. Вопросы комплексного подхода к ценообразованию в новых экономических условиях (Рыночные аспекты ценообразования). – М.: Издательство «Система», 1991. – 102 с.
8. Цацулин А.Н. Цена и ценообразование в системе маркетинга. Учебное пособие. Издание 2-е. – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1998. – 448 с.
9. Цены и ценообразование в рыночной экономике. Часть I. Микроэкономика (теория цены). 2-е изд., перераб. и доп. / Под ред. В.М. Гальперина, В.Е. Есипова: Учебник. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 1997. – 271 с.
10. Ядгаров Я.С. История экономических учений. Учебник для вузов. 2-е издание. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 288 с.

Рибка Н.М.**СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «ЄДИНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР»**

В останні роки в роботах з філософії, педагогіки та соціології освіти велику популярність набуло поняття “єдиний освітній простір” (ЄОП). Так, створення ЄОП для України набуло важливого стратегічного значення - у січні 1997 році Глави урядів СНД затвердили "Концепцію формування єдиного (загального) освітнього простору Співдружності Незалежних Держав", а також прийняли "Угоду про співробітництво по формуванню єдиного (загального) освітнього простору Співдружності Незалежних Держав", що базується на концепції; у Національній доктрині розвитку освіти [1], визначено як мета, входження системи освіти України у світовий освітній простір. Так, серед державних документів України [2] біля двадцяти містять поняття “освітній простір”. У зв’язку з чим, для України воно набуло важливого стратегічного значення, були розпочаті численні наукові дослідження з цієї теми.

Але використовується поняття ЄОП або досить вільно, без визначення; або, разом із такими як, “освітній простір”, “світовий освітній простір”, “європейський освітній простір”, “міжнародний освітній простір”, як синонімі. Таким чином, використання понять з аналогічною конструкцією, без особливих на те заклад, без яких-небудь обґрунтувань пояснень, приводить до формалізації поняття, уживання як “модного” висловлювання, а не як наукове поняття, що є чітко визначеним.

У дослідженнях що присвячені саме поняттю ЄОП ми виокремлюємо три головних аспекти в яких дослідники визначають поняття ЄОП: це, по-перше, трактування ЄОП з інструменталістських позицій (Л.К. Михайлова, Т. П. Русецька, В.О. Чернишова), як нові технології навчання, застосування інтелектуальних машин, інформаційних мереж, принципів дистанційного навчання. По-друге, ще одна група дослідників (С. К.Бондирева, О.Я. Данілюк, І.К. Шалаєв) зв’язують виникнення ЄОП із змінами, що відбуваються у культурі, філософії освіти, педагогіці та інших гуманітарних дисциплінах. І, по-третє, серед дослідників проблем освіти (А. Адамський, В.П. Андрущенко, Є.К. Балафанов В.А. Каймін, З.А. Малькова, В. Марача, В. А. Садовничий, П.Г. Щедровицький) багато тих, хто пов’язує виникнення поняття ЄОП з структурними змінами в устрою систем освіти у всьому світі.

Як відомо, результати вивчення об’єктів відбиваються у поняттях. Оскільки поняття є системою знань, що відбиває форму мислення, засіб відтворення предметів та явищ дійсності в мисленні, тому, аналізуючи поняття важливо знайти об’єктивне визначення тих суттєвих моментів, які виявились найбільш впливовими при його утворенні. Так як ЄОП є загальнонауковим поняттям, то у своєму інтегруючому змісті воно фіксує не лише конкретні властивості, структури, відносини окремих об’єктів або об’єктів специфічних класів (системи освіти), а й відбиває значно більш загальні істотні діалектичні зв’язки, відносини дійсності й процесу її пізнання.

Таким чином, конкретизація структури, змісту поняття ЄОП дозволить поглибити знання про генезу, внутрішню логіку його розвитку як загальнонаукового поняття та визначити тенденції у розвитку наукового пізнання.

Ми встановили той факт, що досить часто зустрічаються аналогічно сконструйовані поняття: єдиний економічний простір, єдиний інформаційний простір, єдиний культурний простір, що утворюють шаблон формального поняття. Структура поняття "ЄОП" включає два основних елементи - «освітній простір» та «єдиний». З огляду на це ми встановили, що родовим поняттям для поняття ЄОП є поняття освітній простір (ОП), та ОП, таким чином, має більший об’єм ніж ЄОП. Так, в результаті обмеження поняття та дода-

ванням вищою ознакою, що позначається словом "єдиний" - яка відбиває тенденції до інтеграції, злиття, возз'єднання освітніх систем різних країн світу у одну єдину (пояснення цієї тенденції її наукове обґрунтування ми здійснимо пізніше) - відбулося створення формального поняття ЄОП.

Частина поняття ЄОП - ОП, яка виявляється більш усталеною, так як входить до всіх вище згаданих понять – світовий освітній простір, міжнародний освітній простір європейський освітній простір, та т. ін., де поняття ОП використовується у широкому, загальнофілософському змісті, що відбиває світобачення та світосприйняття суспільства майбутнього.

Ми з'ясували, що поняття ОП включає в себе поняття ЄОП. Поняття ОП виявляється таким, що виникло раніше ніж поняття ЄОП, є більш загальним, та відбиває явище інтеграції сучасного наукового знання, є родовим поняттям таких понять як ЄОП, світовий освітній простір, міжнародний освітній простір та т. ін.

В даний час поняття "ОП" вводиться в категоріальний апарат педагогіки, глибоко досліджуються різні його аспекти такими дослідниками як: Н.В. Бастун, А.О. Веряев, М. Я. Виленський, В. І. Гинецінський, О.Я. Данілюк, В.Я. Конєв, В. Марача, С. В. Мещерякова, В. І. Панів, В. І. Слободчиков, І. Г. Шендрик, І. К. Шалаєв, Н.В. Щіголева, та ін.. ОП багатьма психологами, педагогами розуміється як система, що включає в себе наступні структурні елементи: сукупність освітніх технологій, які застосовуються; керування навчально-виховним процесом; взаємодія з зовнішніми освітніми і соціальними інститутами.

Отже, поняття ОП відбиває переважно внутрішні (педагогічні, психологічні та ін.) зміни в системі освіти, безвідносно до перевлаштування системи інституційних взаємозв'язків освіти з другими державними, недержавними та міждержавними установами.

У свою чергу, становлення поняття ОП нерозривно пов'язано із становленням такої філософської категорії, як «соціальний простір», – по відношенню до якого ОП виявляється видовим поняттям. Звернемо увагу на категорію «соціальний простір» (дослідження М.Д. Ахундова, В.Г. Віноградського, Г.Є. Зборовського, А.Н. Лойя, В.І. Свідерського, В.Г. Чернікова та ін.), як на більш теоретично обґрунтовану та визначену, згідно цих досліджень усяка зміна матеріального та суспільного утворення зв'язана зі зміною його просторових форм і характеристик, що є одним з аспектів структури освіти. Тому, як правило, насамперед просторові зміни структури подають інформацію про динаміку того чи іншого явища; просторові зміни можуть у визначеній мірі свідчити про спрямованість руху системи в цілому, таким чином про розвиток, або про просту зміну.

Проблема простору відіграє певну роль у соціологічних дослідженнях не тільки матеріальних, але і духовних суспільних систем, бо останні завжди матеріально організовані, володіють просторовими характеристиками. Соціологи виділяють речовинну сторону деяких духовних систем і на підставі вивчення її параметрів (включаючи і просторові) судять про рівень розвитку системи в цілому.

Існування та широке використання у філософській літературі категорій «соціальний простір» і «соціальний час» викликані вагомими причинами. У самому загальному плані, актуальність дослідження зазначених категорій і здійснюється з їхньою допомогою просторово-часового аналізу суспільного розвитку та обумовлюється, насамперед, необхідністю вироблення більш повного уявлення про масштаби, темпи, послідовність, глибинність й орієнтованість соціальних перетворень в усьому світі.

Розвиток сприйняття людиною часу і простору відбувається в ході суспільно-історичного процесу, насиченого виробничою діяльністю людей. Тому, постановка і дослідження проблеми ОП, таким чином, не самоціль, а необхідний засіб пізнання й керування розвитком освіти як соціальної форми руху матерії. Відповідно до цієї логіки, ОП у структурі соціального простору виділяється як його різновид, аналогічно тому як розрізняються виробничий простір, сімейний простір, побутовий простір. ОП ми можемо визначити як сукупність відносин, що виражають координацію співіснуючих систем соціального виду матерії, порядок їхнього співіснування, структурність і довжина.

Оскільки філософські категорії й поняття є компонентами системи категорій, то система категорій, як і всяка система, є певна цілісність; а також система ієрархічна за своєю природою. Таким чином, кожне філософське поняття є компонент системи понять а, отже, відповідно до принципу ієрархічності систем, теж система. Обов'язковим для глибокого розуміння змісту понять як системи є облік тих аспектів системи, що відбиваються в іншому рівні її опису, опису понять-системи з погляду її внутрішнього складу. Дійсно, оскільки кожне поняття, відповідно до принципу ієрархічності систем, є системою, воно має власну структуру, підсистеми-компонента, внутрішні відносини і т.ін.

Під структурою поняття розуміють систему «взаємозалежних істотних ознак, у яких розкривається зміст поняття», і систему «взаємозалежних предметів, охоплених думкою даним поняттям і утворюючих його обсяг», як підсистеми поняття — системи будуть розглядатися також поняття, поняття меншого обсягу, меншої спільності, поняття-модифікації, конкретизації даного поняття.

Ми встановили те, що ОП – новітній принцип устрою системи освіти, як методологія трансформування та формування освітньої галузі. ОП, таким чином, повинний бути сформований у кожній окремо взятій одиниці освіти чи то школа, чи то вуз, чи то ціла система освіти країни, перед тим, як об'єднуватись у ЄОП, ЄОП СНД, світовий, європейський, міжнародний освітній простори.

Так, із змінами історичних умов суспільного пізнання відбувається усе більш повне й глибоке відображення дійсності у формі наукових понять, що супроводжується суперечливою зміною їхнього змісту й обсягу. Цей рух вперед визначає себе, насамперед, таким чином, що він починає з простих визначень і що

наступні за ними визначення стають усе багатше і конкретніше. Так, ускладнення суспільної практики призвело до привертання уваги до проблем освіти, це призвело, в свою чергу, до розвитку знань про систему освіти та про інституціональні зміни систем освіти в усьому світі, ці нові знання відображаються у появі та широкому використанні таких наукових понять - ОП, ЄОП та т. ін..

Так, відоутворююча ознака "єдиний" є інтегративним (синтезуючим) аспектом поняття ЄОП та означає, перш за все, загальний, один на всіх, на багато країн; саме на цьому і акцентується увага у "Соглашении о сотрудничестве по формированию единого (общего) образовательного пространства Содружества Независимых Государств" [2].

Дослідження глибинних основ утворення філософських понять необхідне для вивчення їхнього змісту, а також для всебічного аналізу їхньої логічної, методологічної й евристичної функцій стосовно понять і законів приватних наук і практики. Дані ж по становленню філософської термінології, стосовної до того чи іншого поняття дозволяють досліджувати процес формування цього поняття вже усередині філософських систем. Так, наприклад, В. Бацин [3] з'ясовує феноменологію ЄОП, його природу. Він вважає, що саме формула "ЄОП" невдала, бо в російській мові слово "единый" семантично зв'язане з такими поняттями, як єдиновладдя, одногосподство, єдиновірство, тобто такими, у яких іманентно є присутнім установка на монопольне панування одиниці, центра, на наявність деякої ієрархії з верховим елементом. В. Бацин пропонує вживати у відношенні освітнього простору слово "цілісне", воно прямо визначає істотно іншу суттєву наповненість: цілісна особистість, цілісне сприйняття дійсності, адже [3] він запевняє: "...принцип целостности российского образовательного пространства дает возможность (при понятном доминировании истории и культуры русского народа) осмыслить его в то же время по принципу аддитивности (дополнительности)...".

На нашу думку, критика В. Бациним формулювання поняття ЄОП саме як "єдиного" не є конструктивною, бо під ЄОП розуміється перш за все акт возз'єднання, злиття, синтезу, (так як "єдиний" часто підмінюється "європейським", "світовим" освітнім простором) як системовідтворюючий фактор, як головної рухівної ідеї.

В цьому зв'язку Я. Береговий [4] відзначив, що «...это выражение уже пятый год постоянно на слуху, постоянно и рядом с такими, как "единое экономическое пространство", "единое научное, культурное, дипломатическое, военное" ... Эта потребность, жажда в единства естественная, заложенная в гены наших народов многовековой историей общего проживания в границах единой страны...».

Таким чином відбувається процес формоутворення нової соціальної системи, а так як під системою розуміють сукупність об'єктів, взаємодія яких обумовлює наявність нових інтегративних якостей, не власних утворюючим її частинам, компонентам, то інтегративні процеси у випадку формування ЄОП – є визначальними. Як визначає В.Г. Черніков [5], "... усяка система як цілісне утворення припускає наявність інтегруючого фактора, що є головинним принципом її побудови. Цей фактор відповідає основному закону тієї сторони (сфери) дійсності, сутність якої повинна відбитися системою".

Саме по собі створення ЄОП виступає як прояв і відображення реальних зв'язків, що мають місце в об'єктивному процесі реформування системи освіти і виховання як одного з аспектів суспільного організму, що розвивається, що прагне до цілісності і гармонійності усіх своїх елементів і систем. Таким чином йдеться про соціальну інтеграцію, як поняття що вживається для визначення: 1) сукупності соціальних процесів, завдяки яким відбувається з'єднання у ціле частин і елементів, що раніше були різнірідні; 2) здатність соціальної системи утримувати рівновагу, стабільність; 3) сторони процесу розвитку, що зв'язані зі здатністю соціальної системи або її частин до самозбереження під впливом руйнівних факторів, суперечностей.

Процеси інтеграції мають місце в межах тих систем, що вже склалися, і у випадку виникнення нових систем. У випадку створення та інституалізації ЄОП, як виникнення нової системи, процеси інтеграції супроводжуються протидією внутрішніх і зовнішніх впливів, що загрожують цілісності системи, а також перетворенням її вихідних компонентів в напрямку їх узгодженості та впорядкування.

Більш глибоку розробку ці ідеї знайшли в загальній теорії соціальної системи Т. Парсонса [6], він вважає "Інтегративний стан" якої-небудь соціальної системи, безумовно є важливою функцією станів, структур і процесів інших підсистем сукупної соціальної системи. У даному випадку саме процеси інтеграції є такими, що призводять до формування нового типу глобальної освітньої системи у вигляді ЄОП.

Оскільки ЄОП є відбиття об'єктивних дій глобальної економічної інтеграції на освітню сферу, то, і з іншого боку, найбільші очікування від цього утворення такі що ЄОП повинний адекватно репрезентувати цілі та завдання глобалізації у даній сфері, тому окремий наголос робиться на інтегративних функціях ЄОП.

Інтегративна функція соціальної системи ЄОП, містить у собі процеси зімкнення, взаємозалежності і взаємовідповідальності членів соціальних груп, що відбуваються під впливом інституціоналізованих норм, правил, санкцій і систем ролей. Інтеграція людей в інституті супроводжується упорядкуванням системи взаємодій, збільшенням обсягу і частоти контактів. Усе це спричиняє підвищення стійкості і цілісності елементів соціальної структури, особливо соціальних організацій. Таким чином, інтеграція - це одне з умов виживання організацій, а також один зі засобів співвіднесення цілей його учасників.

Освіта в Україні є відкритим соціальним інститутом, що задекларовано головними документами про освіту. Суб'єкти системи освіти співпрацюють з міжнародними інституціями та організаціями [1]. З огляду на це: інтеграція в сфері освіти це засіб і умова досягнення цілісності; вираження об'єктивної тенденції до

інтернаціоналізації економіки, науки і культури і прагнення народів до взаємного зближення і співробітництва в рішенні глобальних проблем, що виходять за національні і державні рамки. Інтеграція, як процес не зв'язаний із придрушенням сутнісних параметрів складових частин, припускає дбайливе збереження і розвиток усього кращого і на цій основі - збагачення всієї системи (усього простору), придбання нею усе більш цінних якостей. Таким чином, ЄОП характеризується спільністю принципів державної політики в сфері освіти, погодженістю державних стандартів і програм, рівними можливостями і волею реалізації прав громадян на одержання освіти в будь-якому навчальному закладі на території СНД.

На нинішньому етапі розвитку наукового знання, обумовленого розвитком науково-технічної сфери, розглянута тут загальнонаукова проблема здобуває особливо важливого значення: при існуючому бурхливому підйомі наук старий категоріальний апарат вже не виконує своїх функцій, необхідна конкретизація старих філософських категорій і понять і введення нових. Таким чином, ми дійшли висновку, що перше, поняття ЄОП включено у систему таких філософських категорій як - "простір та час" – "соціальний простір" – "освітній простір". По-друге, видоутворююча ознака "єдиний" конкретизує поняття до ситуацій відбиття на освітній сфері світових глобалізаційних тенденцій. З огляду на це, пропонується використання поняття ЄОП у філософському сенсі, як міждисциплінарне поняття для гуманітарних наук (філософії, філософії освіти, соціальної філософії, соціології та ін.). ЄОП застосовується для загальної позначки відбиття інституційних зсувів у сфері освіти в наслідок економічної глобалізації, а такі поняття як "європейський освітній простір", "ЄОП СНД" конкретизують, уточнюють його специфіку локалізації.

Джерела та література

1. "Соглашение о сотрудничестве по формированию единого (общего) образовательного пространства Содружества Независимых Государств" затвердженого постановою Уряду КР від 21 листопада 2001 року N 723. (<http://www.centrasia.ru/newsA.php4?st=1064474640>).
2. "Нормативні акти України" – офіційний сайт України. (<http://www.nau.kiev.ua/cgi-bin/nauonlu.exe?KLASS+577+guest>).
3. Бацын В. Образовательное пространство России: единое или целостное? (<http://archive.1september.ru/upr/1998/upr48.htm>).
4. Береговой Я. Единое образовательное пространство. (http://www.ug.ru/96.32/v2_1.htm#p1).
5. Черников В.Г. Общественное пространство: (Социально-философский анализ). – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1984.
6. Парсонс Т. Система координат действия и общая теория систем действия: культура, личность и место социальных систем //Социологическая теория: к классические тексты и современные и дискуссии. Русско-немецкая хрестоматия. Учебное издание. Составление. Н. А. Головин, 2001.

Сурова Н.А.

ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ СЕЗОННОГО ЗАГРЯЗНЕНИЯ ПРЭСНОВОДНЫХ ЭКОСИСТЕМ КРЫМА

Цель работы – оценить сезонную закономерность загрязнения речной системы реки Салгира - Симферопольского водохранилища на основе данных мониторинга.

Актуальность: для Крыма проблема нехватки пресной воды всегда была актуальной из-за засушливого климата и слабой развитости речной сети. Для решения этой проблемы созданы ряд водохранилищ, некоторые из которых имеют также противопаводковое значение, и проведена вода из Днепра через систему Северо-Крымского канала [1, 2].

Самой крупной водной артерией Крыма является р. Салгир – ее общая протяженность составляет 232 км. Воды р. Салгир имеют большое хозяйственно-питьевое и сельскохозяйственное значение: они заполняют Симферопольское водохранилище, используемое для хозяйственно-питьевого и культурно-бытового водоснабжения, а также используются в Салгирской оросительной системе [1]. Симферопольское водохранилище изначально выполняло противопаводковую функцию и использовалось в рекреационных целях. Позднее доступ к водохранилищу был ограничен в связи с использованием его в водохозяйственных целях, но рекреационная нагрузка почти не изменилась. Кроме того, ряд населенных пунктов выше водохранилища не имеют канализации. Поэтому важно регулярно контролировать качество вод системы «р. Салгир – Симферопольское водохранилище» в целях наблюдения за санитарной обстановкой бассейна р. Салгир и контроля качества сельскохозяйственной продукции. Тем более информация о состоянии водной сети может свидетельствовать о состоянии подземных и грунтовых вод, питающих и питаемых водами р. Салгир. Сохранение чистой пресной воды первостепенная экологическая задача. Для этого необходим постоянный контроль за изменением химического состава воды и выявление источников загрязнения.

Для наблюдения за качеством поверхностных вод в Крыму уполномочены ряд государственных организаций [1]:

1. Государственный комитет по водному хозяйству Крыма – проводит наблюдения на створах в местах крупных водозаборов, водохозяйственных систем межотраслевого и сельскохозяйственного водоснабжения, питьевых водозаборов, а также в местах антропогенного воздействия на озера и водохранилища.